

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΕΛΘΩ εὔρον ὀλίγον χρόνον σχολῆς, ὅπως καὶ γὰρ εὐχαρίστως μετὰσχω τῆς συντάξεως τῆς πρὸ ἐξαετίας ἤδη μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἐκδιδομένης *Ποικίλης Στοᾶς*.

Ἀντὶ ὀλίγων περὶ ἐλευθεροτυπίας πολλὰ ἐπεθύμουν νὰ γράψω περὶ τύπου ἐν γένει καὶ περὶ δημοσιογραφίας ἰδίως παρ' ἡμῖν, διότι ὀλίγα θέματα, κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν, εἶναι τερπνὰ ἅμα καὶ ὠφέλιμα, ὅσον τὸ περὶ τύπου κατὰ τὴν πλατυτάτην τῆς λέξεως ἔνοιαν. Ἄλλ' οὔτε ἐγὼ εἶμι ὁ καταλληλότερος πρὸς τοῦτο, οὔτε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα εἶνε τὸ ἔχον τὸν περισσότερον χρόνον διαθέσιμον πρὸς τοιαύτας εὐχαριστήσεις· μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας θέλω δυνηθῆν ν' ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν εὐχαρίστως δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν τοῦ νὰ γράψω τι διὰ τὸ κάλλιστον καὶ κατ' ἔτος βελτιούμενον ἐπαισθητῶς ἡμερολόγιον τῆς *Ποικίλης Στοᾶς*, ἣν ὅμως ὀλίγον ἀργὰ ἐνεθυμήθην—ἐξομολογοῦμαι τὴν ἀμαρτίαν μου—καὶ διὰ τοῦτο παρακαλῶ νὰ τύχω τῆς ἐπιεικοῦς κρίσεως τῶν ἀναγνωστῶν διὰ τὰς ἀτελείας τοῦ θέματος, εἰς ὃ ἀπλῶς νύξιν πρόκειται νὰ δώσω. Τὰ περὶ τῆς τυπογραφίας ἐν γένει ὡς καὶ τ' ἀφορῶντα εἰς τὸν ἑλληνικὸν τύπον εἶνε ἄξια ἰδίας καὶ ἐκτενοῦς συγγραφῆς, ἣν τῇ ἀληθείᾳ ἀπορῶ, πῶς οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐπεχείρησεν· ὀλίγιστα, καθ' ὅσον ἐγὼ τοῦλάχιστον γνωρίζω, καὶ ταῦτα περὶ εἰδικῶν μόνον θεμάτων ἐγράφησαν, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἀτελῆ, τὰ δὲ ὀλίγον προσεῖτα τοῖς πᾶσιν, εἴτε ὡς ἐκ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου, εἴτε διότι εἰς ξένας ἐγράφησαν γλώσσας. Μετὰ τὸν Ἀθανάσιον Σταγειρίτην, ἐκδότην τῆς ἐν Βιέννῃ ἑλληνιστὶ ἐκδιδομένης τῷ 1819 Ἐφημερίδος *Καλλιόπης*, ὅστις εἰς τὰ δύο πρῶτα φύλλα αὐτῆς (1^{ης} καὶ 15^{ης} Ἰανουαρίου 1819) συντόμως ἐκθέτει τὴν ἕως τότε *Ἱστορίαν τῶν Ἐφημερίδων*,

εὐρίσκομεν εἰς τὸν ἐν Ναυπλίῳ ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Φιλήμονος *Χρόνον* τῷ 1833 τὰ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν δημοσιογραφίαν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1833, καὶ βραδύτερον εἰς τὸν ἐν Παρισίοις γαλλιστὶ ἐκδιδόμενον τῷ 1837 *Χρόνον* (Temps), ἐν ἐπιφυλλίδι ἀνωνύμως (7 Φεβρουαρίου καὶ 5 Μαρτίου 1837) τὰ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου μέχρι τοῦ ἔτους 1837. Μετὰ παρέλευσιν εἰκοσαετίας ὁ κ. Π. Λάμπρος ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις περιοδικῷ *Χρυσάλλης* (1865—6) ἱστορικὴν πραγματείαν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς τυπογραφίας ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' αὕτη δὲν δὲν προχωρεῖ πέραν τοῦ 1821. Καὶ αὐτὰ τὰ ἡμερολόγια, ἅτινα ἐπιδικώουσι τοιοῦτου εἴδους ὕλην, φαίνονται πτωχὰ ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο, διότι ἐκτὸς τοῦ «Ἀττικοῦ Ἡμερολογίου» τοῦ 1881, ὅπερ περιέχει τερπνὴν ἀλλὰ σύντομον μελέτην τοῦ κ. Φ. Παρασκευαΐδου ὑπὸ τὸν τίτλον «Τύπος — Ἐφημερίς — Βιβλίων καὶ συγγραφέων τύχαι», δὲν συνέπεσε ν' ἀναγνώσω ἄλλο τι. Ἐκ δὲ τῶν μεταγενεστέρων περιοδικῶν μόνον ἐν τῇ *Ἐστία* τοῦ 1886 ἐδημοσιεύθη ἐπιμελής ἐπιθεώρησις περὶ τῆς ἐφημεριδογραφίας παρ' Ἕλλησιν, ἀτυχῶς ὅμως καὶ αὕτη δὲν προχωρεῖ πέραν τοῦ 1821. Τὰ κενὰ δὲν ἀναπληροῦσι οὔτε ἡ συντομωτάτη καὶ ἐν μέρει ἀτελής ἔκθεσις τοῦ κ. Κ. Φωστηροπούλου, ὡς μέλους τῆς διὰ τὴν παγκόσμιον ἔκθεσις τῆς Βιέννης Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς «περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου» (Notice sur la presse Hellénique), οὔτε ἡ γαλλιστὶ δημοσιευθεῖσα μελέτη τοῦ κ. Queux St. Hilaire ὑπὸ τὸν τίτλον «La presse de la Grèce moderne depuis l'indépendance jusqu' en 1871,» διότι εἶνε μὲν αὕτη χρήσιμος ἐλλείψει πάσης ἄλλης, ἀλλ' ἀτελεστάτη, καθ' ὅσον ὁ συγγραφεὺς φαίνεται δὲν συνεβουλεύθη τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος παρ' ἄλλων γραφέντα καὶ ὡς ξένος, μακρὰν τῆς Ἑλλάδος ζῶν, ὀλίγον ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἡ ἐπίσης γαλλιστὶ δημοσιευθεῖσα, ἀλλὰ μεταφρασθεῖσα καὶ ἐν τῇ «Ἐστία», μελέτη τοῦ κ. Δ. Βικέλα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας κατὰ τὸ 1883, εἶνε λίαν εἰδική, ἐξετάζουσα μόνον τὰ τοῦ 1883. Οὕτω μέχρι τοῦδε ἐν τῇ πληθύῃ τῶν κατ' ἔτος ἐν Ἑλλάδι δημοσιευομένων βιβλίων, οὐδεμία ἐδημοσιεύθη μελέτη πλήρης περὶ τύπου, καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, οὐδ' εἶνε γνωστὴ ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1837 μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐπολυλόγησα εἰς τὰ περὶ τῶν ὑπαρχουσῶν πηγῶν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι τ' ἀνωτέρω θέλουσιν ἔως παρακινήσει τινὰ ἐκ τῶν δυναμένων καὶ ἐχόντων τὰ μέσα καὶ τὸν χρόνον νὰ μᾶς ἐφοδιάσῃ διὰ τοιοῦτου χρη-

σιμωτάτου βιβλίου, διότι εἶνε ἄδικον νὰ ὑπάρχη κενὸν τόσον μέγα ἐν τῇ καθ' ἐκάστην πλουτιζομένη Ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ.

Ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοὶ θέλω περιορισθῆ ἐφ' ὅσον εἶνε δυνατὸν εἰς τ' ἀφορῶντα τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου καὶ ταῦτα λίαν συνοπτικῶς· ἀλλὰ πλὴν τούτου θέλω μνημονεύσει τὰς ἐν τῇ νῦν ἐλευθερίᾳ Ἑλλάδι ἐκδοθείσας ἐφημερίδας ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1837, διότι μοὶ φαίνεται, ὅτι ἡ τοιαύτη μνεῖα ἔχει ἰκανὸν ἐνδιαφέρον διὰ πάντα Ἑλληνα.

Α'

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἡμῶν ἀνεφάνη ἡ ἀνάγκη ἐφημερίδος. Ἐλλείπει ὅμως τυπογραφείου ἤρξατο ἐκδιδομένη ἀτάκτως ἀπὸ τοῦ 1821 καὶ φαίνεται διατηρηθεῖσα μέχρι τοῦ 1823 ἐφημερίς *χειρόγραφος* πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν τίτλον **Ἐφημερίς Αἰτωλική**. Ἡ πρώτη ἀπόπειρα πρὸς ἐκδοσιν ἐντύπου ἐφημερίδος ἐγένετο τῷ 1823 ἐν Καλάμαις, ἔθρα ἤρξατο ἐκδιδομένη ἡ **Ἑλληνικὴ Σάλπιγξ**, ἀλλ' ἀπέτυχε μετὰ τὴν ἐκδοσιν ἐνὸς ἢ δύο φύλλων, διότι ὁ Θ. Φαρμακιδῆς, ὅστις εἶχε κληθῆ ὡς συντάκτης, ἀπέκρουσε τὴν περὶ λογακρισίας πρότασιν τοῦ Δ. Ὑψηλάντου. Αὕτη βεβαίως εἶνε ἡ πρώτη ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας πρᾶξις πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ὁ δὲ Θ. Φαρμακιδῆς ὁ πρῶτος ὑπὲρ αὐτῆς στρατιώτης. Τῷ 1824 ἐφάνη ἐν Μεσολογγίῳ ἐφημερίς δημοκρατικὴ **τὰ Ἑλληνικὰ χρονικά**, ἥτις ἐξηκολούθει δημοσιευομένη, μέχρις οὔτου ὁ συντάκτης αὐτῆς ἀπωλέσθη κατὰ τὴν τὴν ἔξοδον τῶν πολιορκουμένων τῷ 1826. Ὑπὸ τοῦ κόμητος Gamba, ὑπὸ τὰ ἐμπνεύσεις δὲ τοῦ λόρδου Βύρωνος καὶ ἄλλων ἤρξατο ἐκδιδομένη τῷ 1824 ἐν Μεσολογγίῳ ἐφημερίς ὁ **Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος**, συντασσόμενος Ἀγγλιστί, Γαλλιστί, Γερμανιστί καὶ Ἰταλιστί, σκοπῶν τὴν διάδοσιν τῶν εἰδήσεων τοῦ ἀγῶνος καὶ δημοκρατικῶν ἰδεῶν, ἀποστελλόμενος δὲ κυρίως εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ταυτοχρόνως περίπου (τῷ 1824) εἶχεν ἀρχίσει ἐκδιδόμενος ἐν Ὑδραὶ **Ὁ φίλος τοῦ νόμου** ἡ ἐφημερίς τῆς Διοικήσεως καὶ τῆς νήσου Ὑδρας, ἐν Ἀθήναις δ' ἡ **Ἐφημερίς τῶν Ἀθηνῶν**, ἥτις ἦτο ἀντιπολιτευομένη καὶ ἐναντίον τοῦ ἀριστοκρατικοῦ συστήματος, δι' ἧ καὶ ὑπεβλήθη ὑπὸ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς περιορισμούς τινας, καὶ τῷ 1825 ἐν Ναυπλίῳ ἡ **Γενικὴ Ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος**, γραφομένη ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τῶν ἐκάστοτε προσωρινῶν Κυβερνήσεων.

Ἡ πορεία τῆς *Ἐφημερίδος* τῶν *Ἀθηναίων* ἠνάγκασε τὴν τότε Κυβέρνησιν νὰ ἐκδώσῃ τὴν ὑπ' ἀρθ. 80 διαταγὴν, ἐν ἣ περιείχοντο ὁδηγίαι πρὸς τοὺς ἐκδότας τῶν *Ἐφημερίδων* περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἔδει νὰ γράφωνται αὐταί· τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶνε τὸ πρῶτον, δι' οὗ ἐπειράθησαν ἐν τῇ ἀπελευθερουμένῃ Ἑλλάδι περιστολὴν τινα τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1827 ἤρξατο τὸ πρῶτον ἐν Ἰδρᾷ ἡ **Ἀνεξάρτητος Ἐφημερίς**, ἥτις βραδύτερον ἐξηκολούθησεν ἐν Αἰγίνῃ μέχρι τῆς μεταβολῆς τοῦ 1828. Τῷ 1830 ἐφάνη ἐν Ναυπλίῳ ἡ **Ἡὼς**, ἡ ἐν αὐτῇ δὲ καταχώρησις τοῦ «Ψυχῆς ἰατρεῖον ἄμισθον» ἔσυρεν εἰς τὰ δικαστήρια τὸν συντάκτην αὐτῆς, ὅστις μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἠθωώθη δυνάμει τῶν διατάξεων περὶ ἐλευθερίας τύπου, τῶν ἀναγεγραμμένων εἰς τὸ σύνταγμα τῆς ἐν Τροιζίνι Συνελεύσεως.

Ἡ **Ἡὼς** ἦτο ἀντιπολιτευομένη καὶ ἐπομένως κατεδιώκετο συχνά, δι' ἧ καὶ πολλάκις διεκόπη. Ἡ πρώτη λοιπὸν δικαστικὴ καταδίωξις ἦτο ἡ κατὰ τοῦ συντάκτου τῆς *Ἡοῦς*, σωθέντος ὡς ἐκ τῶν ἐγγυήσεων τοῦ πολιτεύματος ὑπὲρ τῆς ἐλευθεροτυπίας. Τῷ 1831 ἤρξατο ὁ **Ἀπόλλων**, ἀκολούθως ὁ **Ἑλληνικὸς Καθρέπτης**, ἐφημερίς ἀντιπολιτευομένη, ἐπ' ὀλίγον δὲ χρόνον ἐξεδίδετο ἐν Σύρῳ ἡ **Ἑλληνικὴ Μέλισσα**, καὶ ὁ **Ἐθνικὸς**, ἐν Αἰγίνῃ τῷ 1832 ἤρξατο ἡ **Ἀθηναῖα** ὑπὸ τοῦ Ἐμμαν. Ἀντωνιάδου, διατηρηθεῖσα μέχρι τοῦ 1864, ὁ **Χρόνος** δ' ἐν Ναυπλίῳ ὑπὸ τοῦ Ἰωάν. Φιλήμονος. Τῷ δὲ 1833 ὁ **Σωτῆρ** ὑπὸ τοῦ δικηγόρου Ν. Σκούφου, ὅστις ἐγράφετο ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Κωλέττου κατ' ἀρχάς, εἶτα δὲ τοῦ Προέδρου τῆς Ἀντιβασιλείας Ἀρμανσπεργ.

Ἡ δὲ πορεία τοῦ *Σωτῆρος*, γενομένου καὶ αὐθις πολεμίου πρὸς τὸν κόμητα Ἀρμανσπεργ, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἰδρῦσῃ τὸν **Ἑλληνικὸν Ταχυδρόμον**, ὅστις ἐγράφετο ὑπὸ τινος γάλλου, ἀλλ' ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Ρίζου Νερούλου, καὶ τὴν **Ἀναγεννηθεῖσαν Ἑλλάδα**, γραφομένην ὑπὸ τοῦ Π. Σούτσου, ὅστις τότε ἦτο Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Κατ' ἐκείνην περίπτωσιν τὴν ἐποχὴν ἤρξατο ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Κλάδου ὁ **Πρωϊνὸς Κῆρυξ**, τὴν δὲ 7ην Ὀκτωβρίου 1836 ἡ **Ἑλπίς** ὑπὸ τοῦ Κ. Λεβίδου, διατηρηθεῖσα μέχρι τοῦ 1868. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ **Ταχύπτερος Φῆμη**, παύσασα κατὰ τὸ ἔτος 1853. Τῷ 1836 ἐξεδίδετο ὑπὸ τοῦ Χωματιανοῦ ὁ **Κλέπτης**. Ἀπὸ τοῦ 1833 ἤρξατο ἡ μέχρι σήμερον ἐκδιδομένη **Ἐπίσημος Ἐφημερίς** τῆς **Κυβερνήσεως**, διὰ τὴν δημοσίευσιν

τῶν νόμων, διαταγμάτων καὶ τῶν ἐπισήμων ἀγγελιῶν, ὀλίγον δὲ βραδύτερον ἢ **Ἐφημερίς** τῶν **Ἀγγελιῶν**, ἣτις ἐδημοσίευε δικαστικὰ ἔγγραφα π.χ. ἐκθέσεις κατασχέσεων, δηλοποιήσεις πλειστηριασμῶν κλπ.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν (1836-37) ἐξεδίδοντο καὶ τινὰ περιοδικὰ περιέχοντα ἐπιστημονικὴν καὶ φιλολογικὴν ὕλην, ἀλλὰ τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀνεμιγνύοντο καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν. Ὑπὸ τοῦ συντάκτου τῆς **Ἀθηναῖς** καὶ τοῦ ἱατροῦ Νικολ. Φιλαδελφέως ἐξεδίδετο ἡ **Ἠὼς** ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ τοῦ Βασιλέως Wibmer ἰδρῦθη ὁ **Ἀσκληπιός**, ὅστις συνετάσσετο ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κωστῆ· ἀπὸ τοῦ 1835 **Ἡ Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ**, καὶ ἀπὸ τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1836 ἡ **Πρόοδος** ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Π. Σοφιανοπούλου. Ἡ **Πλάστιγξ**, ἐξεδίδετο ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, ἐν αὐτῇ δ' ἐδημοσιεύθησαν αἱ πολιτικαὶ σάτυραί του· ὁ **Θεατῆς** συνετάσσετο ὑπὸ τοῦ Μιχ. Σχινᾶ, ἦτο δὲ «σύγγραμμα ἠθικόν, οἰκονομικόν, φιλολογικόν καὶ θεσμοθετικόν».

Ἐκ τινος ἄρθρου τῆς **Ἐλπίδος** (τῆς 13ης Νοεμβρίου 1836) μαθητόμενον, ὅτι τῷ 1836 ἐξεδίδοντο ἐν Ἑλλάδι ἐφημερίδες πολιτικαὶ καὶ περιοδικὰ, ἀναμιγνυόμενα εἰς τὴν πολιτικὴν, ἐν ὧν δέκα, ἐξ ὧν ὀκτὼ ἀντεπολιτεύοντο τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν βασιλείαν.

Τίνες ἐφημερίδες ἀνεφάνησαν ἀπὸ τοῦ 1837 μέχρι σήμερον, ἐπὶ πόσον καὶ πῶς ἐβίωσαν, ἐν καὶ τινες κατεδιώχθησαν, πόσον ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ βίου τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος καὶ πόσον συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐλευθεριῶν ἡμῶν, εἶνε θέματα, ἅτινα πολὺ μὲν παρέχουσι τὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλ' ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τῆς προκειμένης μελέτης. Χάριτες τῇ ἀληθείᾳ ὀφείλονται εἰς τὸν κ. Τιμολέοντα Ι. Φιλήμονα, ἰδρυτὴν τῆς πολυτίμου ἐν τῇ Βουλῇ βιβλιοθήκης, ἐναποταμιεύσαντα ἐν ἰδιαιτέρῳ δωματίῳ αὐτῆς καὶ τὸν πολῦτιμον θησαυρὸν ὧν σχεδὸν τῶν ἐλληνικῶν ἐφημερίδων, ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὁποίων δύναται νὰ καταρτισθῇ ἡ διδακτικωτάτη περὶ τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου ἱστορία.

B

Ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει τῆς Ἐπιδάουρου, πρὶν ἢ γεννηθῇ ὁ τύπος ἐν τῇ ἐλευθερουμένῃ Ἑλλάδι—ἐλλείψει τυπογραφίας—ἀνεγράφη ὡς θεμελιώδης ἀρχὴ ἐν τῷ ἀπὸ 13 Ἰανουαρίου 1822 συνταγματικῷ χάρτῃ ἡ πλήρης ἐλευθερία αὐτοῦ, ἐπανελήφθη δ' αὐτὴ εἰς τὰ μετέπειτα συντάγματα τοῦ Ἄστρους καὶ τῆς Τροιζῆνος. Παρατηρήσα-

μεν ἄνωτέρω, ὅτι ἡ Κυβέρνησις τοῦ Καποδιστρίου ἐπειράθη νὰ περιορίσῃ τὸν τύπον, ἀλλ' ἀπέτυχε· ὅτε δὲ τῷ 1831 προεκάλεσε τὸν περὶ τούτου κανονισμόν, ὁ Ἄλέξ. Σουτσοῦ ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ περὶ ἐλευθεροτυπίας κανονισμὸς ἢ τὸ τυποκτόνον ψήφισμα τοῦ Ἰ. Καποδίστρια», τὴν σάτυραν, ἐν ἣ ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐξῆς στροφή :

«Εἶν' ἐλεύθερος ὁ τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ βλάψῃ
τῆς Ἀρχῆς τοὺς ὑπαλλήλους,
τοὺς κριτὰς, τοὺς Ὑπουργούς μας καὶ τῶν Ὑπουργῶν τοὺς φίλους.
Εἶν' ἐλεύθερος ὁ τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ γράψῃ».

Ὁ Ἑλληνικὸς Ποινικὸς Νόμος, δημοσιευθεὶς τὴν 18[30 Δεκεμβρίου 1833 ἐν Ναυπλίῳ ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας, συγκειμένης ἐκ τοῦ κόμητος Ἀρμανσπεργ, ὡς προέδρου, Μάουρερ καὶ Ἐϊδεκ, ἔλαβε τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ ἀπὸ 19 Ἀπριλίου (1 Μαΐου) 1834. Τὸ εἰκοστὸν δὲ κεφάλαιον αὐτοῦ (ἄρθρ. 344 - 353) ἐπραγματεύετο *Περὶ τῶν ἐκ τῆς καταχρήσεως τῆς ἐλευθεροτυπίας προερχομένων κακουργημάτων καὶ πλημμελημάτων*. Αἱ κυριώτεραι διατάξεις εἰσὶν αἱ ἐξῆς : Ἡ κατάχρησις τῆς ἐλευθεροτυπίας πρὸς ἐκτέλεσιν κακουργήματος ἢ πλημμελήματος ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἰδιαιτέρα ἐπιβαρυντικὴ αἰτία καὶ ἐπεβλήθη ἐκτὸς τῆς φυλακίσεως καὶ χρηματικὴ ποινὴ 50 - 200 δραχ. Τὰ τῆς ἐλευθεροτυπίας ἀδικήματα δὲν ἐθεωρήθησαν τετελεσμένα πρὶν ἢ τὰ δημοσιεύματα δοθῶσιν εἰς ἐμπόριον ἢ τεθῶσιν εἰς κυκλοφορίαν. Δαπάνη τοῦ καταδικασθέντος διετάχθη ἢ εἰς τρεῖς ἐγγχωρίους ἡμερίδας, ὑπὸ τοῦ προέδρου ὀριζομένης, δημοσίευσις τῆς τελεσιδίκου ἀποφάσεως ὡς καὶ ἐν τῇ ἡμερίδι ἢ τῷ περιοδικῷ, τῷ παρὰ τοῦ καταδικασθέντος ἐκδιδομένῳ, τοῦτο δ' ἐπὶ ἀπειλῇ ποινῆς προστίμου δραχ. 20 - 200 Ἐν τῇ καταδικαστικῇ ἀποφάσει διετάσσεται ἡ δήμευσις τοῦ κατασχθέντος συγγράμματος· ἐν ὑποτροπῇ ὠρίσθη ὁ ἀνώτατος ὅρος τῆς ποινῆς. Ὑπεύθυνος διὰ τὰ δημοσιεύμενα βιβλία ὠρίσθη 1) ὁ συγγραφεὺς, ἐὰν δὲν ἀποδείξῃ, ὅτι οὔτε εἰς τὴν τύπωσιν, οὔτε εἰς τὴν ἔκδοσιν ἔλαβε μέρος, 2) ὁ ἐκδότης ἐὰν δὲν παραστήσῃ ὅτι ἄλλος εἶνε ὁ συγγραφεὺς καὶ ὅτι μόνον κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ ἐπεχείρησε τὴν ἔκδοσιν, 3) ὁ κατ' ἐμπορίαν ἐκδότης, ἐὰν δὲν ἀποδείξῃ τὸν συγγραφέα ἢ τὸν κυρίως ἐκδότην, 4) ὁ τυπογράφος, ἐὰν δὲν ἀποδείξῃ τὸν συγγραφέα, τὸν κυρίως ἢ τὸν κατ' ἐμπορίαν ἐκδότην, 5) ὁ διαδίδων τὸ σύγγραμμα καὶ ὁ παραγγέλων τὴν διάδοσιν αὐτοῦ, ἐὰν δὲν φανερώσῃ τὸν συγγραφέα τὸν κυρίως ἢ τὸν κατ' ἐμπορίαν ἐκδότην ἢ τὸν τυπογράφον.

Καὶ ὁ βιβλιοπώλης ἐθεωρήθη ἐπίσης ὑπεύθυνος μὲ τὸν διαδίδοντα, ἐὰν πωλῆ βιβλίον ἄξιον καταδιώξεως, τὸ ὁποῖον δὲν παρέλαβεν ὡς βιβλιο-ἔμπορος, ἢ τὸ ὁποῖον δὲν φέρει τὸ ὄνομα καὶ τὴν κατοικίαν τοῦ συγγραφέως, τοῦ κυρίως ἢ τοῦ κατ' ἐμπορίαν ἐκδότου ἢ τοῦ τυπογράφου, οὔτε τὴν συνήθη χρονολογίαν τῆς τυπώσεως ἢ τοῦ ὁποίου ἐγνώριζε τὴν ἤδη γενομένην κατὰσχεσιν. Εἰδικώτερον δὲ διὰ τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ πρὸ παντός ὤφειλε νὰ δώσῃ λόγον ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης· ἐὰν δ' ὁ συντάκτης ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἄνευ τῆς εἰδήσεώς του κατεχωρίσθη ἄξιοκατάκριτόν τι ἄρθρον, ὑπεύθυνος ἦτο ὁ ἐργολάβος, ὁ κυρίως ἢ ὁ κατ' ἐμπορίαν ἐκδότης ἢ πᾶς ἄλλος αἵτιος τῆς καταχωρίσεως. Ἡ παρὰ τοῦ συντάκτου ὅμως ἐπαγομένη ἀπόδειξις τῆς ἀγνοίας ἦν ἀπαράδεκτος, ἐὰν τὸ φύλλον τεμάχιον ἢ τετράδιον, εἰς τὸ ὁποῖον περιείχετο τὸ ἄξιοκατάκριτον ἄρθρον, ὑπεγρᾶφη ἰδιοχείρως παρ' αὐτοῦ κατὰ τὸν Νόμον καὶ εἶχε κατατεθῆ εἰς τὸ ἐπαρχεῖον. Ἐν περιπτώσει ἀποδράσεως τοῦ ὑπευθύνου, ὑπόλογος ἦν ὁ ἀμέσως ἐπόμενος.

Ὁ αὐτὸς Ποινικὸς Νόμος διὰ τῶν ἀρθρ. 535 - 550 ἐκανόνισε τὰ πταίσματα τοῦ τύπου καὶ τῆς βιβλιομπορίας· οὕτως ἐχαρακτηρίσθη ὡς πταῖσμα ἢ τύπωσις ἢ ἔκδοσις ἐντύπου τινος ἄνευ ἀδείας τοῦ ἐπιτηδεύματος τοῦ τυπογράφου καὶ ἐπεβλήθη ἐν περιπτώσει παραβάσεως πρόστιμον 20 - 200 δραχ. καὶ κράτησις δύο ἡμερῶν μέχρι δύο ἐβδομάδων, ἅμα δὲ καὶ δήμευσις τῶν ἐκτυπωθέντων. Τὴν αὐτὴν περίπτου ποινὴν ἐπέβαλεν ὁ νόμος εἰς τὸν ἄνευ ἀδείας μετερχόμενον βιβλιομπορίαν ἢ διατηροῦντα ἀνεγνωστήριον. Οἱ βιβλιοπῶλαι ὑπεχρεώθησαν ἐπὶ ἀπειλῇ ποινῆς προστίμου δρ. 10 - 300 νὰ κρατῶσι περὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐναποταμιευμένων συγγραμμάτων κατάλογον μονογραφημένον παρὰ τοῦ Ἐπαρχοῦ τοῦ τόπου τῆς κατοικίας των, ἐπεβλήθη δὲ καὶ πρόσθετος ποινὴ κράτησεως, ἐὰν παρελείποντο ἐκ τῶν καταλόγων ἐπίτηδες ὑπάρχοντα συγγραμματα ἢ ἀνεφέροντο μὲ παρηλλαγμένην ἐπιγραφὴν. Εἰς τὴν αὐτὴν δ' ὑποχρέωσιν ὑπεβλήθησαν καὶ οἱ τυπογράφοι.

Διὰ τοῦ ἰδίου νόμου ὑπεχρεώθησαν οἱ τυπογράφοι, ὅπως ἐπὶ ἀπειλῇ προστίμου 50—400 δραχ. ἀναφέρωσιν ἐπὶ παντός παρ' αὐτῶν ἐκδιδόμενου βιβλίου τὸ ὄνομα καὶ τὴν κατοικίαν τοῦ τυπογράφου ὡς καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς ἐκτυπώσεως. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ἀνωτέρω προστίμου ἐπεβλήθη καὶ κράτησις τοῦλάχιστον τριῶν ἡμερῶν εἰς τὸν τυπογράφον, ὅστις ἤθελε δημοσιεῖσαι ψευδῶς τὸ ὄνομα, τὴν κατοικίαν ἢ τὸν χρόνον. Πρόστιμον δραχ. 50—400 ἠπειλήθη κατὰ τῶν ἐμπορευομένων συγ-

γράμματα, ἐφ' ὧν ἐπεβλήθη κατάσχεσις ἢ ἄτινα δὲν ἔχουσι τὴν μνείαν τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς κατοικίας τοῦ τυπογράφου ἢ τοῦ χρόνου τῆς τυπώσεως.

Ἄλλ' ὁ σπουδαιότερος περιορισμὸς ἐπεβλήθη διὰ τοῦ ἀρθρ. 541 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου, δι' οὗ διετάχθησαν ταῦτα : « Πάσης ἐντὸς τοῦ Βασιλείου ἐκδιδομένης ἐφημερίδος ἢ παντὸς περιοδικοῦ συγγράμματος πρέπει νὰ ὑπάρχη ἀδιακόπως ὑπεύθυνός τις συντάκτης καὶ εἰς πᾶν φύλλον τεμάχιον ἢ τετραδίον ἐφημερίδος τινὸς ἢ περιοδικοῦ συγγράμματος πρέπει ν' ἀναφέρεται τὸ ὄνομά του. Ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης πρέπει νὰ καταβάλη ὡς ἐγγυήσιν πέντε χιλιάδας δραχμὰς μετρητάς. Ἐκ τῆς ἐγγυήσεως ταύτης λαμβάνονται τὰ πρόστιμα, τὰ ἔξοδα καὶ αἱ ἀποζημιώσεις τῶν βλαφθέντων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ὑπεύθυνος συντάκτης καταδικάζεται. Ἐὰν μειωθῇ ἡ ἐγγυήσις διὰ τῶν τοιούτων καταδικάσεων, πρέπει ν' ἀναπληρωθῇ αὐτῆς παραχρῆμα καὶ ἐντελῶς. »

Καὶ ἡ μὲν ἐγγυήσις αὕτη παρεκατετίθετο εἰς τὸ δημόσιον χρεωλυτικὸν ταμεῖον ἐντόκως πρὸς 4 $\frac{0}{10}$ ἑτησίως· ὁ δὲ ἀνευ τῆς καταθέσεως ταύτης ἐκδίδων ἐφημερίδα ἢ περιοδικὸν ἐτιμωρεῖτο μὲ πρόστιμον δρ. 50 - 400.

Ἐξηρέθησαν τῆς ἐγγυήσεως οἱ συντάκται ἐφημερίδων φιλολογικῶν καὶ τεχνολογικῶν ἢ καὶ ἀπλῶς εἰδοποιητικῶν, ἀλλ' ὑπεβλήθησαν οὗτοι εἰς πρόστιμον 100 - 500 δραχ. ἐὰν ἐδημοσιεύον τι, μὴ ἀναγόμενον εἰς τὴν φιλολογίαν, τὴν τεχνολογίαν ἢ τὰς εἰδοποιήσεις καὶ προσέτι παρεμποδίζετο ἡ περαιτέρω ἐκτύπωσις τοῦ φύλλου μέχρι τῆς καταθέσεως τῆς ἐγγυήσεως τῶν πεντακισχιλίων δραχμῶν. Ὡσεὶ μὴ ἤρκουσαν δὲ πάντες οὗτοι οἱ περιορισμοὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ὁ τυπογράφος ὑπεχρεώθη ἐπὶ ἀπειλῇ ποινῆς προστίμου δραχ. 20 - 200, ἵνα ἐξ ἐκάστου φύλλου, τεμαχίου ἢ τετραδίου ἐφημερίδος ἢ περιοδικοῦ συγγράμματος καταθέτῃ πρὸ πάσης διανομῆς ἐν ἀντίτυπον, φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν τοῦ ὑπευθύνου συντάκτου μετὰ τῆς χρονολογίας. Προσέτι ὁ ἐκδότης ἐφημερίδος ἢ περιοδικοῦ, ὑπεχρεώθη νὰ καταχωρίζῃ ἐπὶ ἀπειλῇ ποινῆς προστίμου δραχ. 10 - 100 εἰς τὸ μετὰ τὴν παραλαβὴν προσεχῆς φύλλον δωρεὰν πᾶσαν ἐπίσημον ἢ ἐπισήμως ἐπικεκυρωμένην ἐπικρότησιν, ἀφορώσαν τὰ δημοσιευθέντα, ἐπὶ δὲ τῷ συνήθει τῆς καταχωρίσεως δικαιώματι πᾶσαν ἄλλην πρὸς αὐτὸν πεμπομένην διόρθωσιν ἐκ μέρους προσβληθέντος ἰδιώτου.

Εἰς πάσας τὰς ἀνωτέρω ποινὰς ὑπεβλήθησαν οἱ συντάσσοντες ἐντὸς τοῦ Κράτους, τυπώνοντες δὲ ἢ ἐκδίδοντες ἐκτὸς αὐτοῦ ἐφημερίδα ἢ

περιοδικὸν χωρὶς νὰ συμμορφωθῶσι μὲ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Πάντα τ' ἀναγραφέντα ταῦτα πταίσματα ἦσαν τιμωρητέα χωρὶς νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν τὰ περιεχόμενα τῶν συγγραμμάτων. Ἐὰν δ' ἐπρόκειτο περὶ κακουργήματος ἢ πλημμελήματος, εἰς τὴν ἐπιμέτρησιν τῆς ποινῆς, τὸ συγχρόνως πραττόμενον πταῖσμα ἐθεωρεῖτο ὡς ἐπιβαρυντικὴ αἰτία. Ἐπὶ τέλει δὲ ἠπειλήθη κράτησις ἢ πρόστιμον κατὰ τοῦ ἄνευ ἀδείας δημοσιεύοντος διὰ τοῦ τύπου ἔγγραφα ἀδημοσίευτα καὶ πρόστιμον κατὰ τοῦ μετατυπόνοντος νόμους ἢ διατάγματα ἄνευ παραγγελίας ἢ ἰδιαιτέρας ἀδείας τῶν δημοσίων ἀρχῶν.

Γ'

Αὕτη ἐν συνόψει εἶνε ἡ νομοθεσία, ἣν ἐπενόησαν οἱ ψυχραῖμοι γερμανοὶ νομοθέται διὰ τὰς θερμὰς τῶν Ἑλλήνων κεφαλὰς. Ἐν τούτοις ὁ τύπος δὲν παρέλειψε νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον του· τοῦναντίον μάλιστα τὰ διὰ τοῦ νόμου τεθέντα προσκόμματα εἰς τὴν διὰ τῶν ἐφημερίδων ἐκδήλωσιν τῶν διανοημάτων ἐκείνων, οἵτινες ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἠγωνίσθησαν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν χάριν τελείας ἐλευθερίας, προὐκάλεσαν ἀγῶνα ζωηρὸν καὶ ἐνέπνευσαν πολιτικὰς σατύρας, πλήρεις ἀττικῶ ἀλατος. Οἱ τὴν Ἑλλάδα δὲ διοικούντες Βαυαροὶ ἐπίστευσαν, ὅτι ἤθελον κλείσει τὸ στόμα τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων, ἐὰν ἠῤῥξανον τὴν δόσιν τῶν ποινῶν. «Οἱ εἰσαγγελεῖς, — ἔγραφεν ὁ Ἀλέξ. Σοῦτσος ἐν τῇ Ἀγγελίᾳ τοῦ Ἀτιθάσσου Ποιητοῦ, — ἔχουσιν ὡς ἀκαταμάχητα ῥητορικὰ ἐπιχειρήματα τὰ κλειθρα καθύγρου φυλακῆς, ὅπου τὸ σῶμα παραλύεται καὶ τὸ στόμα βιάζεται εἰς Πυθαγόρειον σιωπὴν » Διὰ τοῦτο ἐξεδόθη ὁ ἀπὸ 23^{ης} Νοεμβρίου 1837 νόμος περὶ ἐξυθρίσεων ἐν γένει καὶ περὶ τύπου, δι' οὗ ἐτροποποιήθησαν τὰ ἄρθρα 137 - 153, 158 - 163, 196, 334 - 353 καὶ 535 - 549 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου. Ἐξ αὐτοῦ θέλομεν ἀναφέρει ἐν συνόψει μόνον πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς διατάξεις, αἵτινες ἐτροποποίησαν τὸν περὶ τύπου νόμον, ἧτοι περὶ τῶν ἄρθρ. 37 - 69.

Εἰς τὸν ὑπεύθυνον συντάκτην, τὸν ἐπὶ κακουργήματι μὲν καταδικαζόμενον, ἐπεβλήθη ὡς παρακλόουθος ποινὴ ἢ παντελῆς ἐκ τοῦ ἐπιτηδεύματός του παῦσις, ἐπὶ πλημμελήματι δὲ κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν φορὰν ἡδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ παῦσις προσωρινὴ 1 - 3 μηνῶν, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἀπαραιτήτως παῦσις τοῦλάχιστον ἐνὸς ἔτους καὶ ἐν ὑποτροπῇ παῦσις διαρκῆς.

Διὰ τοῦ ἀρθροῦ 54 ὠρίσθησαν προσόντα τοῦ ὑπευθύνου συντάκτου, διότι διετάχθη, ὅτι δὲν εἶνε δεκτός ὡς τοιοῦτος, 1) ὁ μὴ ἔχων κεκτημένον τὸ δικαίωμα τῆς ἰθαγενείας, 2) ὁ μὴ συμπληρώσας τὸ 26ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, 3) ὁ ἀνεπίδεκτος καταλογισμοῦ, ἰδίως δ' οἱ παράρφρονες ἢ πάσχοντες ἐξ ἀσθενείας, ἀποκλειούσης ἐντελῶς τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ, οἱ βλάκες καὶ οἱ ἀπὸ ἀσθένειαν γήρατος ἀποβαλόντες τὴν χρῆσιν τοῦ νοῦς των, 4) ὅστις ἦτο φυσικῶς ἀνίκανος νὰ ἐνεργῇ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ ἔργα τοῦ ὑπευθύνου συντάκτου, 5) ὅστις ἦτο εἰς ὑπηρεσίαν ἰδιωτικὴν ὑπὸ ἄλλον, 6) ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἐδιδάχθη τοῦλάχιστον τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς ὅποιον δῆποτε διδάσκαλον· μετὰ παρέλευσιν δὲ πενταετίας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Νόμου, ἀπαραίτητος ἦτο ἡ ἀπόκτησις πανεπιστημιακοῦ πτυχίου, 7) ὅστις δὲν εἶχε ἰδίαν ἀκίνητον περιουσίαν πεντακισχιλίων δραχμῶν τοῦλάχιστον, ἐλευθέραν πάσης ὑποχρεώσεως, οἷον ὑποθήκης κλπ. καὶ 8) ὁ καταδικασθεὶς ἀπαξ ἐφ' οἷφ δῆποτε κακουργήματι ἢ τετράκις ἐπὶ πλημμελήματι τοῦ τύπου.

Ὁ κάτοχος ὅλων τῶν ἀτελευτήτων τούτων προσόντων, ἄτινα ἐπένοησεν ἡ Βαυαρικὴ τυραννία, ὤφειλε νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ Διοικητοῦ αὐτοπροσώπως καὶ νὰ βεβαιώσῃ προσηκόντως τοῦτο· ὁ δὲ διοικητής, ἐὰν εἶχεν ἀντίρρησιν, παρέπεμπε τὴν συζήτησιν ταύτης εἰς τὸ ἀρμόδιον δικαστήριον ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐκαλεῖτο καὶ ὁ διοικητής, ἠκούετο δὲ καὶ ὁ Εἰσαγγελεύς, ἄλλως ἐξεδίδατο ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τὸ πτυχίον τοῦ ὑπευθύνου συντάκτου! Ὁ πρὶν τῆς διαδικασίας ταύτης τολμῶν νὰ ἐκδώσῃ ἐφημερίδα οὐ μόνον παρημποδίζετο, ἀλλὰ καὶ ἐτιμωρεῖτο διὰ προστίμου 50 - 500 δραχ. Ἐπαύετο δὲ τῶν ἔργων τοῦ ὑπευθύνου συντάκτου διὰ διαταγῆς τοῦ διοικητοῦ ἢ κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Εἰσαγγελέως ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, ὅστις ἐγένετο τυχὸν δεκτός, μολονότι δὲν εἶχεν ἀρχικῶς ἢ εἶχεν ἀπωλέσει βραδύτερον τὰ προσόντα. Ἐν περιπτώσει καταδίκης τοῦ ὑπευθύνου συντάκτου ἔπαυε καὶ ἡ ἐκδόσις ἐφημερίδος μέχρις ἀναγνωρίσεως ἄλλου καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπειλῇ ποινῆς προστίμου δραχ. 50 - 200.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κατὰ τοῦ τύπου σφυρηλατηθέντων δεσμῶν, ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ φυλακίσεως ἐνὸς μέχρις ἑξ μηνῶν καὶ προστίμου 50 - 500 δραχ. αἱ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἢ ἄλλα συγγράμματα ἐκθέσεις καὶ ἄλλαι πικρατηρήσεις τῶν ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεων καὶ ἐν τῷ συμβουλίῳ διασκέψεων πάσης δίκης ἐπὶ ἐξυβρίσει καὶ προσβολῇ κατὰ τῆς τιμῆς. Ἐπετρέπετο δὲ μόνον ἡ δημοσίευσις τῆς ἀποφάσεως

καὶ κατὰ αἰτήσιν τοῦ παθόντος ἢ τῆς ἐγκλήσεως. Αἱ αὐταὶ ἀκριβῶς ποιναὶ ἠπειλήθησαν καὶ κατὰ παντός, ἀπευθύνοντος προσκλήσεις πρὸς τὸ δημόσιον ἢ συνάγοντος ὑπογραφὰς πρὸς συνδρομὴν ἕνεκεν ἀποζημιώσεως τῶν διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐπιβληθέντων προστίμων, ἐξόδων, δαπανῶν καὶ ζημιῶν, ἢ δημοσιεύοντος τὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν ἢ τοῦ ὑπογράφοντος εἰς κατάλογον τοιοῦτον συνδρομῶν, διετάχθη δὲ καὶ ἡ δήμευσις τῶν οὕτω συναθροιζομένων χρημάτων.

Ἐὰν εἰς τ' ἀνωτέρω προστεθῶσι καὶ τινες ἄλλαι τροποποιήσεις τοῦ προὔπαρχοντος νόμου, συντείνουσαι εἰς τὴν ὅσον οἶόν τε ἀσφαλεστέραν δέσμευσιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ τῆς νομοθεσίας, ἣν συνεβούλευσαν τῷ Ὄθωνι οἱ ἀυλοκόλακες ὡς μέσον πρὸς ἐδραίωσιν τοῦ βασιλικοῦ του θρόνου ! Σύμβουλοι δὲ τοῦ στέμματος, ὑπογράψαντες τὸν ἐπονείδιστον τοῦμον νόμον ἦσαν οἱ Ρούδαρτ, Σμάλτς, Α. Γ. Κριεζῆς, Ν. Γ. Μπότσης, Α. Πολυζωίδης καὶ Α. Παΐκος.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ τυποδιώκτου νόμου, συνελαμβάνετο ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Περιπλανωμένου* καὶ πρὶν ἔτι τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ποιήματός του· σατυρίζων δὲ βραδύτερον ὁ Ἀλέξ. Σούτσος τὸν καταδιώξαντα αὐτὸν διοικητὴν ἔγραφε ταῦτα, ὡσεὶ λεγόμενα πρὸς τὸν ποιητὴν :

«Ὁ Τύπος εἶν' ἐλεύθερος, νὰ γράφῃς, νὰ τυπῶνῃς
Καὶ πρὶν δημοσιεύσῃς τι νὰ μὲ τὸ φανερόνῃς·
Σὺ γράφεις, ἢ κατάσχῃς ἐγκαίρως ἐνεργεῖται,
Ἦ γλῶσσα διορθῶνεται, τὸ ἔθνος ὠφελεῖται . . . »

Καὶ ταῦτα ὡσεὶ λεγόμενα εἰς τὸν ἴδιον παρὰ τοῦ Εἰσαγγελέως :

«Ἐμπαίξεις ; σκώπτεις ; κωμωδεῖς ; γλευάζεις ; σατυρίζεις ;
Ἐγείρεις εἰς ἀπίθειαν ; σαρκάζεις ; μυκτηρίζεις ;
Εἰς ὀμιλίαν φανεράν ; εἰς σύλλογον ἀνθρώπων ;
Εἰς ῥύμας, δρόμους, ἀγυῖάς ; εἰς ἓνα καὶ ἄλλον τρόπον ;
Ἦ διὰ λόγων πτερωτῶν ἢ διὰ συγγραμμάτων ;
Ἦ δι' ἐξαικονίσσεων ἢ καὶ διὰ σχημάτων ;
Προδίκαισις, ἐκδίκαισις, ἀπόφαισις καὶ ἄρον
Φυλάκισις τριῶν μηνῶν, φυλάκισις τεσσάρων
Φυλάκισις μηνῶν ἑπτὰ, ἑνέα, ἑνὸς ἔτους
Εἰς ὑπογείους φυλακάς, πλατείας καὶ ἀνέτους . . . »

Δ

Ἡ ἱστορία διδάσκει, ὅτι ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς τυραννίας εἶνε ὁ περιορισμὸς τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου· ἀλλ' ἐκ τῆς ἰδίης ἱστορίας γνωρίζομεν, ὅτι καὶ εἰς τοὺς πλείον ἀπαθεῖς λαοὺς

τὰ πρὸς παρακώλυσιν τοῦ τύπου προσκόμματα ὑπῆρξαν τὸ προοίμιον τῶν ἐπαναστάσεων, διότι ἡ ἐλευθερία τῆς διανοίας, — διὰ τοῦ τύπου τελεσφόρως λειτουργοῦσα, — εἶνε ἐν τῶν τιμαλφεστέρων τοῦ ἀνθρώπου δικαιωμάτων καὶ ὅταν τοῦτο προσβληθῆ, τραυματίζεται κακίως αὐτῇ αὕτη ἡ ἐλευθερία, ἅμα δὲ παρακωλύεται πᾶσα πρόοδος. Ἀναγνώσατε τὴν ἱστορίαν τοῦ τύπου ὄλων τῶν ἐθνῶν, καὶ θέλετε ἀπανταχοῦ εὔρει τὸ αὐτὸ φαινόμενον, — τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἠφικστείου τῶν ἐπαναστάσεων, ἐκδηλουμένην διὰ τῶν κατὰ τοῦ τύπου καταδιωγμῶν.

Ἄλλὰ καὶ πρὶν τῆς ἀξιοθαυμάστου ἀνακαλύψεως τοῦ Γουτεμβέργου ἐν τῷ ἀνατολικῷ πολιτισμῷ ἐλήφθη πρόνοια καὶ ἐξευρέθη τρόπος τῆς ὑποδουλώσεως τῆς διανοίας σὺν τῇ τοῦ σώματος. Οἱ δ' ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ προφήται εἰκάζεται, ὅτι ἦσαν οἱ κατὰ τῶν ἰσχυόντων ἀντιπολιτευόμενοι, οἵτινες ὅμως διὰ τοῦτο πάντες διὰ βιαίου θανάτου ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν. Καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος τῶν Ἀθηνῶν κατεδίκασεν εἰς τὸ πῦρ τὰ τοῦ Πρωταγόρου βιβλία, τὸν δὲ συγγραφέα ἐξώρισε, διότι ἐν τῇ ἀρχῇ συγγραφῆς του τινὸς εἶπεν, ὅτι «οὐκ ἔχει εἰδέναι, εἴθ' ὡς εἰσι, εἴθ' ὡς οὐκ εἰσι θεοί· πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι, ἢ τε ἀδηλότως καὶ βραχὺς ὢν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου.»

Ἄλλ' οἱ μεγάλοι καταδιωγμοὶ κατὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς διανοίας χρονολογοῦνται, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ τέχνη τοῦ Μαγουντίνου ἐργάτου διηκολύνη τὴν κυκλοφορίαν καὶ διάδοσιν τῶν ιδεῶν, ἰδίως δὲ ἀπὸ τοῦ 1553 ἐπὶ Ἐρρίκου Β'.

Ἵπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν ἐν Γαλλίᾳ ἐπεβάλλετο ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου κατὰ παντὸς τυπογράφου βιβλιοπώλου, ἢ οἰουδήποτε ἄλλου, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ ἐκτυπώσῃ πωλήσῃ ἢ διανείμῃ ἔργον τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τούτῳ ἀπαιτουμένης ἀδείας, ἥτις ἦτο τὸ μονοπώλιον θρησκομανῶν κληγῆρων, συμφέρον ἐχόντων νὰ μὴ δημοσιεύωνται τὰ παρ' αὐτῶν πρακτόμενα αἴσχη. Ἄπειροι συγγραφεῖς καὶ τυπογράφοι, διὰ σιδήρου πεπυρακτωμένοι στιγματιζόμενοι, ἀνεβιβάσθησαν ὡς κακοῦργοι ἐπὶ τοῦ ἰκρίωματος, τὰ δὲ καταδικαζόμενα ἔντυπα ἐκαίοντο πομπωδῶς διὰ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου δημοσίᾳ! Ὁ ἀμαθὴς καὶ ἀνεπεικὴς κληρὸς ἀνεβίβασεν ἐπὶ τὴν πυρὰν τὸν Ἰορδάνην Βροῦνον, τὸν Σαθοναρόλαν, τὸν ἐκ Πράγης Ἰερώνυμον καὶ τὸν Οὐρσσιον· τὸν Γαλιλαῖον δεινῶς ἐβασάνισεν ἐν τῇ εἰρκῇ, συντετριμμένον δὲ τὰ μέλη ἐκαίθην ἐξήγαγε πρὸς βεβιασμένην ἐξωμοσίαν. Ἐντούτοις οὐδέποτε ἔλειψαν οἱ μάρτυρες τῆς ἐλευθερίας, οἵτινες μὲ τὸ μεδίαμα εἰς τὰ χεῖλη ἠτένισαν θάνατον, δι' οὗ παρσκευάζετο ἡ ἐκ τῆς τυραννίας ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν συνεπειὰ ἐπαναστάσεων ἐμετριάσθησαν αἱ ποιναὶ οὐκ ὀλίγοι ἀπηνῶς κατεδιώχθησαν ὡς ὁ Καρτέσιος, ὁ Ἀρνόλδος, ὁ Μοντέσκιος, ὁ Βυφφὼν καὶ τόσοι ἄλλοι.

Τὸ Διευθυντήριον τῆς Γαλλίας ἐπὶ Ναπολέοντος ἐξώρισε διὰ μιᾶς 120 δημοσιογράφους. Ἀπὸ δὲ τῆς 29 Ἀπριλίου 1820 μέχρι τέλους Μαΐου 1821 καταδικάσθησαν ἐν Γαλλίᾳ εἰς φυλάκισιν καὶ βάρεα πρόστιμα 42 δημοσιογράφοι. Μακρὸν εἶνε τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ γαλλικοῦ τύπου¹, λίαν ἐνδιαφέρουσα ἡ ἱστορία τῶν καταδιωγμῶν τοῦ Ἀγγλικοῦ² καὶ τοῦ Ἀμερικανικοῦ τύπου³, ἀλλὰ μεγίστης δι' ἡμᾶς ἀξίας εἶνε, ἡ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἔκθεσις τοῦ πολέμου, ὃν ἐκήρυξε καὶ διεξήγαγεν ἡ Βαυαροκρατία ἀπὸ τοῦ 1833 - 1862. Ἄτυχῶς στερούμεθα τοῦ προσήκοντος χρόνου πρὸς τοιαύτην μελέτην, δι' ὃ ἠναγκάσθημεν νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ξηρὰν μὲν ἀλλ' ἱκανῶς εὐγλωττον ὡς ἐκ τῆς αὐστηρότητος καὶ τῆς πληθύος τῶν ποινῶν ἀναγραφῆν τῆς σχετικῆς νομοθεσίας ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ συγκρίσει τῆς προϋπαρξάσης νομοθεσίας πρὸς τὴν νῦν ἰσχύουσαν, θέλει παραδεχθῆ ὅτι, καὶ ἐὰν δὲν ἐπῆλθον τὰ προσδοκώμενα ἐκ τῶν ἐλευθεριῶν ἀγαθὰ, ἔνεκεν λόγων, ὧν ἡ ἐξέτασις δὲν προσήκει ἐνταῦθα, ἐν τούτοις ἡ ἀποκτικτικῆς τῆς ἐλευθεροτυπίας εἶνε ἀγαθὸν δικαιολογοῦν πληρέστατα τὰς Ἐπαναστάσεις τοῦ 1843 καὶ 1862. Πολλὰς ἔχομεν πηγὰς, ὅπως μᾶθωμεν τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν περὶ τύπου δρακοντείων διατάξεων, ἀλλ' ἱκανῶς ζωηρὰ εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ καταδιωγμοῦ τοῦ τύπου ἐν τῇ Ἀγγελίᾳ καὶ τοῖς Δικαστικοῖς τῶν ἐτῶν 1839 - 40 καὶ 1852 ὑπὸ Ἀλεξ. Σούτσου.

Μόλις ἐξαετία εἶχε παρέλθει ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ νομοθετικοῦ ἐκτρώματος τοῦ 1837 καὶ ὁ εἰσηγητῆς τῆς ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ πρῶ-

1. Germain, «Τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ τύπου ἀπὸ τοῦ 1789 - 1864.» Hatin, «Ἐγγειρίδιον περὶ τῆς ἐλευθερίας, τοῦ τύπου ἐν Γαλλίᾳ.» Dalloz, Presse.

2. Alexander Andrews, «Ἡ ἱστορία τῆς Βρετανικῆς δημοσιογραφίας.» James Grand, «Περὶ τῆς ἀρχῆς, τῆς προόδου καὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τοῦ τύπου.» Ὁ τίτλος τῆς περὶ τύπου ἀθανάτου συγγραφῆς τοῦ Μιλτωνος ἐν εἴδει ἀναφορᾶς πρὸς τὸ Κοινοβούλιον εἶχεν ὡς ἑξῆς: «Areopagetica: A speech got the liberty of unlicens d'prinling, to the parliament of England.»

3. Ἡ δημοσιογραφία ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις, μελέτη ὑπὸ C. de Varigny δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο Κόσμων καὶ μεταφρασθεῖσα παρ' ἐμοῦ ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθ. 139—159 φύλλοις τῆς ἐν Χαλκίδι Εὐβοίας. Frederie Hudson. Ἡ ἱστορία τῆς δημοσιογραφίας ἐν Ἀμερικῇ. Isaiah Thomas. «Ἡ ἱστορία τῆς τυπογραφίας ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις.»

του συντάγματος Ἐπιτροπῆς κ. Μελᾶς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3^{ης} Ἰανουαρίου 1844 ἔλεγεν ἐν τῇ συνελεύσει τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ καθιέρωσε τὴν **ἐλευθεροτυπίαν**, τὸ παλλάδιον τοῦτο τῶν ἐθνικῶν ἐλευθεριῶν, καταργήσασα πᾶσαν λογοκρισίαν καὶ πᾶν κώλυμα περὶ τὸ τοῦ δημοσιογράφου ἔργον, ὑποβαλοῦσα τὰ πλημμελήματα τούτου εἰς ὀρκωτοὺς κριτὰς καὶ συστήσασα ἐπὶ τέλους τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ περὶ τύπου νόμου. Κατὰ τὴν συνεδρίαν δὲ τῆς 21 Ἰανουαρίου 1844 ὑπεβλήθη εἰς συζήτησιν τὸ ἀρθρ. 9^{ον} τοῦ σχεδίου, ἔχον οὕτω :

«Ὁ τύπος εἶνε ἐλεύθερος καὶ πᾶς Ἕλληγν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δημοσιεύῃ δι' αὐτοῦ τοὺς στοχασμοὺς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Λογοκρισία δὲν ἐπιτρέπεται. Ὁ νόμος δὲν δύναται ν' ἀπαιτήσῃ ποτὲ ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους συντάκτας, ἐκδότας ἢ τυπογράφους ἐφημερίδων χρηματικὴν προκαταβολὴν λόγῳ ἐγγυήσεως». Κατὰ τὴν γενομένην μικρὰν συζήτησιν, οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ ὑποστηρίξῃ σπουδαίως μεταβολὴν τοῦ σχεδίου ἐπὶ τὸ περιοριστικώτερον· πρότασιν δὲ τινα περὶ ὑπογραφῆς πάντων τῶν δημοσιευομένων, ἀντέκρουσεν εἰς τῶν πληρεξουσίων διὰ τῶν μεγάλῃν κατ' ἐμὲ ἀξίαν ἐχόντων τούτων λόγων :

«Φρονῶ ὅτι ἡ ἀκολασία τοῦ τύπου περιστέλλεται δι' αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, κατακρινομένων τῶν παρεκτροπῶν»· καὶ ὅτι «ἡ διόρθωσις τῆς καταχρήσεως τοῦ τύπου δύναται νὰ εὑρεθῇ εἰς τὴν ἠθικὴν πρόοδον τοῦ Ἔθνους». Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 22^{ας} Ἰανουαρίου ὑπεβλήθησαν τροπολογίαι, τείνουσαι εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τὰς περὶ ἐλευθερίας τοῦ τύπου διατάξεις σαφεστέρας. «Ποῖος ἄλλος μᾶς ἔφερον ἐδῶ, — ἀνέκραζεν εἰς τῶν ῥητόρων τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, — νὰ θέσωμεν τὰς θεμελιώδεις βάσεις τῆς Συνταγματικῆς Κυβερνήσεως εἰμὴ ὁ τύπος ; καὶ μῶλα ταῦτα, ἄλλην ἀμοιβὴν δὲν ἀπαιτεῖ, εἰμὴ νὰ τὸν ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὸ βᾶρος τῆς χρηματικῆς προκαταβολῆς, τὸ ὅποιον τὸν πιέζει. Δὲν πρέπει νὰ φανῶμεν ἀχάριστοι». Ἐπολεμήθη δὲ ζωνρῶς ἡ πρότασις τῶν φρονούντων, ὅτι τὸ περὶ ἐγγυήσεως ζήτημα ἔδει ν' ἀφεθῇ εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν. Οὕτως ἐψηφίσθη καὶ βραδύτερον ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος ἄνευ τροποποιήσεώς τινος—ὡς ἐγένετο εἰς ἄλλας συνταγματικὰς διατάξεις — τὸ ἀρθρον 10^{ον} τοῦ συντάγματος περὶ τύπου ἔχον οὕτω :

«Πᾶς τις δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς τε ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου, τοὺς στοχασμοὺς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Ὁ τύπος εἶνε ἐλεύθερος καὶ λογοκρισία δὲν ἐπιτρέπεται. Οἱ ὑπεύθυνοι συντάκται, ἐκδῶται καὶ τυπογράφοι ἐφημερίδων δὲν ὑποχρε-

οὔνται εἰς οὐδεμίαν χρηματικὴν προκαταβολὴν λόγῳ ἐγγυήσεως. Οἱ ἐκδόται ἐφημερίδων θέλουσιν εἶσθαι πολῖται «Ἕλληνες». Διὰ τοῦ ἀρθρ. 93ου τοῦ ἰδίου συντάγματος διατάχθη, ὅτι τὰ τοῦ τύπου ἀδικήματα, ὡσάκις δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον, πρέπει νὰ δικάζωνται ὑπὸ τῶν ἐνόρκων. Διὰ τοῦ ἀρθρου 105 ἡ Συνέλευσις ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς περὶ τῆς ὅσον οἶόν τε ταχύτερας ἀναθεωρήσεως τοῦ περὶ τύπου νόμου, βεβαίως ἵνα τεθῆ ὁ αὐτός εἰς ἀρμονίαν πρὸς τὰς συνταγματικὰς διατάξεις· ἀλλὰ τοιαύτην ἐργασίαν δὲν ἔκρινεν ἀναγκαίαν φαίνεται ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία οὐδὲ μέχρι τοῦδε· διὰ δὲ τοῦ ἀρθρου 103 κατηργήθησαν ὅλοι οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα, καθ' ὅσον ἀντέβαινον εἰς τὸ Σύνταγμα.

Ε'

Ὁ Ὄθων, ἐξαναγκασθεὶς νὰ ὑπογράψῃ τὸν συνταγματικὸν χάρτην τοῦ 1844, τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἀπεφάσιζε νὰ σχίσῃ διὰ τῆς ἐτέρας χειρὸς τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο, ὅπερ τῷ ἀφῆρσε τὸ δικαίωμα νὰ ᾔῃ ἀπόλυτος Μονάρχης. Καὶ εὗρεν ἀτυχῶς εἰς τοῦτο συνεταίρους, ἀλλὰ τὸ ἔργον δὲν ἦτο ὅσον ἐφαντάσθη εὐκολόν, διότι ὁ Κέρβερος τύπος ἐπετέθη κατὰ τῶν προδιδόντων τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας. Ἡδύνατο ὁ Ὄθων νὰ διακηρύξῃ, ὅτι ἦτο ἀνίκανος νὰ τηρήσῃ τὰς ἐκ τοῦ συντάγματος ὑποχρεώσεις καὶ ὤφειλεν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ παραιτηθῆ· ἀλλ' ἦτο ἔνοχος ἀπάτης καὶ ἀξίος τῆς τύχης, ἣν ὑπέστη, διότι ὑπέγραφε σύνταγμα, σταθερὰν ἔχων ἀπόφασιν νὰ τὸ παραβῆ. Ἀγὼν πεισματώδης ἤρξατο ἔκτοτε μεταξύ τῶν αὐλοκολάκων καὶ τῶν ψευδοαφροσιωμένων εἰς τὴν βασιλείαν, οἵτινες διατηροῦντες τυπικῶς τὸ σύνταγμα, ἠννόουν νὰ παραβιάζωσιν ἀναιδῶς ἀπάσας τὰς διατάξεις αὐτοῦ ἀφ' ἐνός καὶ ἀφ' ἐτέρου ὑπὸ τῶν ἐπιδιωκόντων τὴν ὀρθοπόδησιν τοῦ πολιτεύματος διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ψηφίσεως νόμων, δυναμένων νὰ θέσωσι τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν εἰς ἀρμονίαν πρὸς τὸν συνταγματικὸν χάρτην. Ἡ ἐθνικὴ συνειδήσις ἐπιμόνωσ ἐζήτει τὴν τήρησιν τῶν ἐπισήμων ὑποσχέσεων, ἀλλ' ἡ παχεῖα ὀμίχλη τῶν αὐλοκολάκων ἠμπόδιζε τὸν τόσῳ ὑψηλὰ ἰστάμενον νὰ διακρίνῃ τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του συμβαίνοντα. Ὁ τύπος εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐξεπλήρωσε τὸ ἐκυτοῦ καθῆκον καὶ ὁ θρόνος τοῦ ἐπιόρκου βασιλέως ἐσαλεύθη ἐκ βάρων.

Ἀρκετὰ βαρεῖται ποινὰ εἶχον ἀναγραφῆ κατὰ τῶν ὕβριστῶν τοῦ βασιλέως διὰ τοῦ ποινικοῦ νόμου τοῦ 1833, ἀλλ' ἠυξήθησαν οὐκ ὀλίγον

διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1837 καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν αἱ περιπτώσεις τῆς ἐξυβρίσεως. Πλὴν πάντα ταῦτα δὲν παρεκώλυον τοὺς δημοσιογράφους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ στιγματίζωσι τὴν κακίαν. Τότε ἐπενοήθη ὑπὸ τῶν φιλοβασιλικῶν καὶ ὁ δρακόντειος νόμος τῆς 27ης Ἰουνίου 1850, δι' οὗ οὐ μόνον ἡ δόσις τῶν ποινῶν ἠξήθη ἐκ νέου, ἀλλὰ καὶ ἐθεωρήθησαν ἐξ ἴσου τιμωρητέαι καὶ αὐταὶ αἱ ἔμμεσοι ἐξυβρίσεις, διότι τότε εἰς δημοσιογράφος ἐτόλμησε νὰ δημοσιεύσῃ διάλογον μεταξὺ τοῦ Διονυσίου, τυράννου τῶν Συρακουσῶν, καὶ ἐνὸς ἄλλου! Ὅποσον δὲ ἐλαστικὴ ἦτο ἡ τοῦ νόμου ἐκείνου λέξις ἐμμέσως εἰς τὰς χεῖρας τῶν εἰς τὴν βασιλείαν ἐκ συμφερόντων ἢ ἐκ πεποιθήσεως ἀφοσιωμένων εἰσαγγελέων καὶ δικαστῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν αὐτὸς οὗτος ὁ Ὅθων ἐκράτει βιβλίον ποιότητος τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, καλῶς ἤσθάνθησαν οἱ ἐθνουσιῶδεις δημοσιογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἵτινες εἶχον ἀνοίξει λογαριασμοὺς μετὰ τῶν δεσμοφυλάκων, κλεισθέντας μόλις τὴν 10ην Ὀκτωβρίου 1862, διότι καὶ αὐτὸ τὸ ὀρκωτικὸν σύστημα εἶχε νοθευθῆ τεραστίας, μόνον καὶ μόνον ὅπως ἐπιδεικνύωσι ψευδοὑπηρεσίας εἰς τὸν θρόνον οἱ πρὸς τὸ Σύνταγμα ἐπίορκοι. Κατὰ τὰς παραμονὰς ἰδίως τῆς ἐξώσεως τοῦ Ὅθωνος ἢ πρὸς τὸ σύνταγμα ἀσέβεια ὑπερέβη πᾶν ὄριον, διότι ἐνῶν ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος κατεδιώκετο ἀπηνῶς καὶ μέχρις ἐξοντώσεως, ἡ Κυβέρνησις ἀκωλύτως ἐξέδιδε καθ' ἐκάστην εἰς μικρὸν σχῆμα τὴν «Γενικὴν Ἐφημερίδα,» δι' ἣς πρὸς ἐξάπατησιν τοῦ τε βασιλέως καὶ τοῦ τόπου ὄχι μόνον τὰ πράγματα καὶ τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος παρίστανεν εὐχάριστα, ἀλλὰ καὶ δριμυαίως ἐπετίθετο κατὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων ὡς ἀναρχικῶν. Μακροτάτον ἤθελεν εἶσθε, ἐὰν εἰσηρχόμεν εἰς λεπτομερείας τοῦ μαρτυρολογίου τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου ἀπὸ τοῦ 1844—62, ὅτε οἱ ἀπηνεῖς κατὰ τοῦ τύπου διώκται εἰς συνεχεῖς προέβαινον κατασχέσεις τῆς διανοίας, κατὰ τὴν ὥραίαν ἔκφρασιν τοῦ Ἀλ. Σούτσου ἐν ἀναφορᾷ του πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης. Ἀναμφισβήτητον ἐν τούτοις εἶναι, ὅτι τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὅθωνος παρεσκεύασεν ὁ τύπος, τιμωρήσας τὴν ἐπιορκίαν καὶ τὸν ἀδικαιολόγητον πόθον αὐτοῦ, ἵνα κρατῆ σιδηροδέσμιον τὴν μεγαλειτέραν ἐθνικὴν δύναμιν, ἅμα δὲ ν' ἀρνήται ἀπὸ τὸν Ἑλληνα, ὅ,τι παρὰ Θεοῦ ἐδόθη παντὶ ἀνθρώπῳ ὡς δικαίωμα ἀναφαίρετον, — τὴν ἐλευθερίαν τῆς διανοίας.

« . . . Δὲν ἀρκεῖ—γράφει ὁ εἰσηγητὴς τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ συντάγματος τοῦ 1864—νὰ κηρύττηται ὁ τύπος ἐλεύθερος, ὅπως ἦ καὶ πράγματι τοιοῦτος. Τὸ καταλυθὲν σύστημα ἐδίδαξεν

ἡμᾶς, ὅτι κακόνους πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου Κυβέρνησις, μὴ δυναμένη νὰ συστήσῃ τὴν λογοκρισίαν, κατώρθου νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου καὶ δέσιμον νὰ κρατῇ τὴν δημοσιογραφίαν διὰ τοῦ προληπτικοῦ τῶν κατασχέσεων μέσου.» Διὰ τοῦτο εἰς τὴν Β' τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν ὑπεβλήθη ἐν σχεδίῳ τὸ περὶ τύπου 14ον ἄρθρον, οὕτω συντεταγμένον. «Πᾶς τις δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς τε καὶ διὰ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Ὁ τύπος εἶνε ἐλεύθερος· ἡ λογοκρισία ὡς καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύεται· ἀπαγορεύεται ὡσαύτως ἡ κατάσχες ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων διατριβῶν, εἴτε πρὶν δημοσιευθῶσιν, εἴτε μετὰ τὴν δημοσίευσίν των. Οἱ ἐκδόται τῶν ἐφημερίδων θέλουσιν εἶσθαι πολῖται Ἕλληνες.»

Ὁ μακαρίτης Διομήδης Κυριακὸς ἐν ταῖς παρατηρήσεσιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σχεδίου ἀγωνίζεται ἐκθύμως ὑπὲρ τῆς ἐλευθεροτυπίας, προσεπιλέγων ταῦτα: «Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ὅ,τι καὶ ἂν εἴπῃ τις, τελεῖ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἀχώριστος, δεινόν τι ἀναγκάζον καὶ ἀναπόφευκτον οὔσα· διὸ καὶ ὀρθῶς ἐλέχθη, ὅτι αἱ ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι μᾶλλον σώζονται δι' αὐτῆς ἐν ἀπολύτῳ μοναρχίᾳ, ἢ ἄνευ αὐτῆς ἐν συνταγματικῇ πολιτείᾳ.» Ζωηροτάτη ὅμως συνεκροτήθη πάλῃ ἐν τῇ Ἐθνικῇ συνελεύσει κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ περὶ τύπου ἄρθρου, ἥτις ἀρξάμενη τὴν 24 Αὐγούστου 1864 καὶ ἐξακολουθήσασα εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς 26ης καὶ 28ης Αὐγούστου, μόλις ἐπερατώθη τὴν 31 Αὐγούστου 1864 κατόπιν πολλῶν ἐπεισοδίων καὶ μακρᾶς ἀγορεύσεως τῶν ἐξοχωτέρων ῥητόρων. Ἐπὶ τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς περὶ ἐλευθεροτυπίας ὑπῆρχε πλήρης συμφωνία πάντων· ἀλλ' ἐν ταῖς λεπτομερείαις ὑπῆρχεν ἡ διαφωνία εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐγγυήσεως καὶ ἰδίως εἰς τὸ τῆς κατασχέσεως, διότι ὁ κ. Π. Καλλιγᾶς ἐζήτηε ν' ἀφῆθῃ εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν τὸ δικαίωμα τοῦ κανονίζειν τὰ τῆς ἐγγυήσεως, νὰ ἐπιτρέπηται δὲ ἡ κατάσχες εἰς εἰδικὰς περιστάσεις· ἀλλὰ κατὰ τῶν προταθεισῶν τροπολογιῶν, ἀντεπεξῆλθε γενναίως ὁ εὐγλωττος ῥήτωρ καὶ ἔγκριτος δημοσιογράφος κ. Ἰάλεμος καὶ οἱ διάσημοι καθηγηταὶ τῆς Νομικῆς Σχολῆς κκ Σαρίπολος καὶ Διομήδης, οἵτινες δι' ἀκαταμάχτων ἐπιχειρημάτων ἀντέκρουσαν τὰ προτεινόμενα. Λυπούμεθα, μὴ ἔχοντες τὸν προσήκοντα χῶρον, ὅπως παραθέσωμεν ἐνταῦθα τὰς διδακτικωτάτας ἐκεῖνας ἀγορεύσεις, ἵνα οὕτω ἀπαντήσωμεν καὶ εἰς τὰ ἐνίοτε λίαν ἀβασανίστως ὑπὸ τινῶν ἐκτοξευόμενα κατὰ τῆς ἐλευθεροτυπίας βέλη.

Ἄλλ' ἡ δύναμις τῆς λογικῆς καὶ τὰ παθήματα τοῦ παρελθόντος ἐσχημάτισαν ἐν τῇ συνελεύσει ὑπὲρ τῆς τελείας ἐλευθεροτυπίας τοσούτω ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὥστε κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ψηφοφορίας μόνον δύο ἕτεροι ἐκτὸς τοῦ προτείνοντος εὐρέθησαν σύμφωνοι ὑπὲρ τῆς ἐγγυήσεως, ἐλάχιστοι δὲ ἐδέχθησαν τὴν εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις κατὰσχέσιν τῶν ἐφημερίδων. Μετὰ τοῦτο ἠγέρθη θορυβώδης συζήτησις πρὸς ψήφισιν ἐτέρας προτάσεως περὶ κατασχέσεως, ἣτις ἐν τῷ μέσῳ σάλου κομματικοῦ ἐψηφίσθη ἐπὶ τέλει δι' ἀναστάσεως. Οὕτω δὲ τροποποιηθὲν τὸ ἐν ἰσχύϊ 14^{ον} ἄρθρον, διατάσσει, ὅτι «Ἐκαστος δύναται νὰ δημοσιεῖ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τῆρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Ὁ τύπος εἶνε ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία ὡς καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύονται. Ἀπαγορεύεται ὡσαύτως ἡ κατὰσχέσις ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων διατριβῶν, εἴτε πρὸ τῆς δημοσιεύσεως, εἴτε μετ' αὐτήν. Ἐπιτρέπεται δὲ κατ' ἐξαιρέσιν ἡ κατὰσχέσις μετὰ τὴν δημοσίευσιν ἕνεκὰ προσβολῆς κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἢ κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν ἀπὸ τῆς κατασχέσεως ὀφείλουσι καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς νὰ ὑποβάλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον καὶ τοῦτο ν' ἀποφανθῇ περὶ τῆς διατηρήσεως ἢ τῆς ἄρσεως τῆς κατασχέσεως, ἄλλως ἡ κατὰσχέσις αἶρεται αὐτοδικαίως. Ἀνακοπὴ κατὰ τοῦ βουλευμάτος ἐπιτρέπεται εἰς μόνον τὸν δημοσιεύσαντα τὸ κατασχεθὲν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὸν εἰσαγγελέα. — Εἰς μόνον πολίτας ἑλλήνας ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις ἐφημερίδων».

Ἐν τῷ ἄρθρῳ 95 ἐπανελήφθη ἡ διάταξις, ὅτι τὰ τοῦ τύπου ἀδικήματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, δικάζονται ὑπὸ τῶν ἐνόρκων καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ 103 ὅτι ὅλοι οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα, καθ' ὅσον ἀντιβαίνουσιν εἰς τὸ σύνταγμα, κατηργήθησαν.

ΣΤ'

Ἀπαραίτητον ἦτο μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ συντάγματος νὰ ψηφισθῇ νόμος εἰδικὸς περὶ τύπου κατὰ τὴν περὶ τούτου ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν ἀμφοτέρων τῶν συνελεύσεων, ἵνα, παραλιπομένων ὅλων τῶν καταργηθεισῶν διατάξεων, ἀναγκραφῶσιν ἄλλαι, συντείνουσαι εἰς τὴν ἄρμονικὴν λειτουργίαν τοῦ πολιτεύματος. Ἄλλ' ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων φοβεῖται φαίνεται νὰ θίξῃ τὴν Βαυαρικὴν νομοθεσίαν, ἣτις πρὸ

πολλοῦ πλέον μόνον ἱστορικὴν ἀξίαν δύναται νὰ ἔχῃ· ἄλλως ἡ ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεΐα δὲν ἠννόησε φαίνεται, ὅτι ὁ συνταγματικὸς χάρτης εἶνε ἀνεφάρμοστος ἄνευ ὀργανικῶν νόμων, συμφῶνων πρὸς τὰς θεμελιώδεις διατάξεις. Εἶναι ἀνεπίδεκτον πάσης ἀμφισβητήσεως ὅτι τ' ἄρθρ. 14 καὶ 103 τοῦ Συντάγματος κατήργησαν τὴν διάταξιν τοῦ περὶ τύπου, δι' ἧς δὲν ἦτο δεκτὸς ὡς ὑπεύθυνος συντάκτης ὁ μὴ ἔχων ἰδίαν ἀκίνητον περιουσίαν πεντακισχιλίων δραχμῶν τοῦλάχιστον, ἐλευθέραν πάσης ὑποχρεώσεως, (54 § 7) ὡς καὶ πάσας τὰς εἰς τὴν ἐγγύησιν τῶν ὑπευθύνων συντακτῶν ἀφορώσας διατάξεις (57—60) καὶ πᾶσαν ἄλλην, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως προσκρούουσαν εἰς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Συντάγματος· ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἔτι ἐν ἰσχύϊ ἀτυχῶς διατάξεις, ἃς ἡ συνέλευσις ἠννόει νὰ καταργηθῶσιν ἢ νὰ τροποποιηθῶσι κατὰ τὴν λίαν προσεχῆ ἀναθεώρησιν τοῦ περὶ τύπου νόμου! Εὐτυχῶς καὶ κυβερνήσεις καὶ δικαστήρια κατὰ κανόνα ἠννόησαν, ὅτι καὶ ἄνευ τῆς ρητῆς καταργήσεως δὲν ἦτο φρόνιμον νὰ ἐφαρμοσθῶσι πολλὰ καὶ τῶν ἐν ἰσχύϊ διατάξεων, ἀπεδείχθη δ' ὅτι ὁσάκις ἡ κυβέρνησις ἢ ἡ εἰσαγγελία ἢ τὰ δικαστήρια ἐσκέφθησαν ἄλλως, ἐπῆλθεν ὄλως ἐναντίον ἀποτελεσμα τοῦ ἐκ τῆς καταδιώξεως τοῦ τύπου ἐπιδιωκομένου.

Περαιῶν τὴν συνοπτικωτάτην ταύτην ἱστορικὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας περὶ ἐλευθεροτυπίας ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἐννοῶ ὅτι ἡ μελέτη αὕτη ἔχει πλεῖστα ὅσα κενὰ, διότι οὔτε περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου ἐν γένει ἐπραγματεύθη, οὔτε περὶ τοῦ ἐπτανησιακοῦ ἐμνημόνευσά τι, οὔτε ὑπὸ τὴν θεωρητικὴν ἔποψιν ἐξήτασα ζήτημα, ὅπερ ἀπλῶς ἔθιξα, περιορισθεὶς κυρίως εἰς τὴν ξηρὰν ἀπαρίθμησιν τῶν νομοθετημάτων περὶ τύπου τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἦτο λοιπὸν ἐπόμενον νὰ μὴν εἰσέλθω καὶ εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τοῦ τύπου, νὰ μὴ μνημονεύσω τὰς ὑπηρεσίας, ἃς παρέχει οὗτος εἰς τὸν τόπον, καὶ νὰ μὴ στιγματίσω τὰς παρεκτροπὰς αὐτοῦ, οὐδὲ νὰ καταδείξω τὰ αἴτια, ὧν ἕνεκεν δὲν κατενοήθη ἐπαρκῶς ἡ παντοδυναμία τοῦ τύπου καὶ ὅτι τὸ πρῶτον βῆμα πάσης ἠθικῆς βελτιώσεως, ὡς ὁ μοχλὸς πάσης ὕλικῆς ἐνεργείας, εἶνε ἡ ἡμερησιογραφία, ἣτις βεβαίως δὲν ἔφθασεν ἔτι ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο, ὅπερ ἐννοεῖ πᾶν φιλελεύθερον συνταγματικὸν πολίτευμα.

Ὁ κ. Ν. Σαρίπολος, ἀγορεύων ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως εἶπε καὶ ταῦτα: «Ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ ὀλίγας ἔτι στιγμὰς, κύριοι, τὴν εὐμενῆ προσοχὴν ὑμῶν, ἵνα σὰς ἀποδείξω, ὅτι ἐν Ἑλλάδι δὲν θέλει δυνηθῆ ποτε ὁ τύπος νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην περιω-

πὴν καὶ τὴν σπουδαιότητα νὰ λάβῃ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ἢ Ἀγγλίᾳ τύπου· παρ' ἡμῖν ὁ τύπος θέλει πάντοτε φέρει τὸν χαρακτῆρα τοῦ τύπου τῆς Ἀμερικῆς. Ἐμελέτησα τὴν κατάστασιν τοῦ τύπου παρὰ τοῖς διαφόροις ἔθνεσι καὶ ἐπέισθην ἐμπράκτως, ὅτι τὰ ἦθη μας ὁμοιάζουσι μάλλον πρὸς τὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ διὰ τοῦτο, ὅπως ἐκεῖ, δὲν ἐπιδίδονται εἰς τὴν περιοδικὴν δημοσιογραφίαν τὰ διασημότετα τῆς κοινωνίας πρόσωπα, ἀλλὰ μένει ὁ περιοδικὸς τύπος εἰς χεῖρας μιᾶς τάξεως κατωτέρας ὡς πρὸς τὰ φῶτα καὶ τὴν πείραν, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν θέλει συμβαίνει· διατί δέ; διὰ τὸν λόγον ὅτι, μὴ ὑπαρχούσης τῆς ἐγγυοδοσίας, οὐδὲ τῆς σημάσεως οὐδ' ἄλλου τινὸς περιορισμοῦ—διότι ἀδιστακτικῶς πιστεύω, ὅτι πάντα τὰ προληπτικὰ μέτρα, ἅπερ ὁ κ. Καλλιγᾶς καὶ ἄλλοι προτείνουσι, θέλουσιν ἀπορριφθῆ, διότι παράδοξον ἀληθῶς ἤθελεν εἶσθαι, ἂν ὀπισθοδρομήσωμεν εἰς τὰ 1864 τοῦ σημείου, ὅπου ἔθετο τὸν τύπον ἡ Συνέλευσις τοῦ 1844 — πολλοὶ καὶ μάλιστα νέοι, ὀρμῶσιν ἐπὶ τὴν δημοσιογραφίαν, πλήρεις ἐλπίδων ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας των, ἔν' ἀποκτήσωσι φήμην, πλήρης ζωηρότητος, διότι ὄργα αὐτῶν ἢ φύσις, ἀμέριμνοι καὶ αὐτάρκεις ἐπὶ ὀλίγοις ἀναγνώσταις, διότι καὶ ἀνάγκας ὀλίγας ἔχουσι καὶ ὀλίγα τ' ἀπαιτούμενα ἔξοδα, παραγκωνίζουσι δ' οὕτω τοὺς πρεσβυτέρους, ὥστε οὐδέποτε θέλει σχηματισθῆ ἐν Ἑλλάδι τύπος τοσοῦτον πλούσιος, ὅπως δύνηται ν' ἀμείβῃ ἐπαξίως τοὺς κόπους τῶν διασημοτάτων πολιτικῶν, ἵνα γράψωσι καὶ διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν φώτων των ἐνασκάσωσι ἐπὶ τῆς πολιτείας ἐπιρροὴν ἀξίαν λόγου.

Ἐπειδὴ λοιπὸν κινδυνεύομεν ἢ νὰ καταστήσωμεν ἀριστοκρατίαν τὸν τύπον, ἢ νὰ τὸν ἀφήσωμεν ἐλεύθερον, προτιμότερον βεβαίως κατ' ἐμὲ εἶνε νὰ τὸν ἀφήσωμεν ἐλεύθερον. Ἀλλὰ κύριοι, τοῦθ' ὅπερ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι εἶνε δυστύχημα διὰ τὸν τύπον, εἶναι ἀληθῶς ἐν εὐτύχημα διὰ τὴν πολιτείαν. Ὅσον περιστέλλεται ὁ τύπος, τόσον ἐνισχύεται ἡ δύναμις αὐτοῦ, διότι συγκεντρῶνται ὅλαι αἱ τοῦ λόγου δυνάμεις εἰς ὀλίγας ἐφημερίδας, συρρέουσι πρὸς αὐτὰ οἱ ἰκανώτατοι καὶ οὗτοι ἐπιδρῶσιν ἀποτελεσματικώτερον ἐπὶ τοῦ πλήθους παρὰ αἱ ἥττονες ἰκανότητες· καὶ εἰς συνεχῆ μὲν ἕως ἀντιπολίτευσιν ὁ νεάζων οὗτος τύπος διατελεῖ, ἀλλὰ καὶ μάλλον ἀκίνδυνος εἶνε· τὸ παρὰ τὴν Σικελίαν μικρὸν ἠφαίστιον τῆς Στρογγύλης εἰς διηνεκῆ σχεδὸν διατελεῖ ἔκρηξιν, ἀλλ' οὐδόλως ἐπίφοβον εἶνε, τούναντίον δ' ἡ Αἴτνα κατὰ μακρὰς ἐτῶν περιόδους περιέρχεται εἰς ἔκρηξιν, ἀλλ' ὅ ὑπ' αὐτὴν Τυφωεὺς τότε τὴν Σικελίαν ἀπασαν συνταράσσει καὶ ἀπειλεῖ».

Δὲν γνωρίζω, ἐὰν ἡ γνώμη αὐτῆ τοῦ καθηγητοῦ μου στηρίζεται ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ ἐὰν κατὰ τὰς δύο παρελθούσας δεκαετηρίδας συνέβη ὅ,τι προέβλεπεν ἐκεῖνος. Ὅ,τι δύναμαι νὰ εἶπω ἐν πεποιθήσει εἶνε, ὅτι ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ παρελθόν, ὁ ἑλληνικὸς τύπος προήχθη ἐν μέρει. Ἐὰν δὲ δὲν ἔφθασεν ἔτι εἰς τὸ ὕψος τῆς περιωπῆς, εἰς ὃ πᾶς εἰλικρινῶς ἀγαπῶν τὰς ἐλευθερίας ἐπιθυμεῖ, τοῦτο κατ' ἐμὲ ἀποδοτέον προτίστως μὲν εἰς τὴν ὑπαρξίν τῶν προσωπικῶν κομμάτων, ὧν οἱ ἀρχηγοὶ πάντοτε παλαιούσιν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως κατὰ τῆς ἀνεξαρτήτου δημοσιογραφίας, οὐχ ἦττον δὲ καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν τύπον ἀδιαφορίαν τῆς εὐπόρου καὶ πολυακρίβμου ἐκείνης τάξεως τῶν πολιτῶν, ἥτις μεψιμοιρεῖ κατ' αὐτοῦ χωρὶς νὰ συντρέχη ὅσον ἡδύνατο καὶ ὠφελεῖ. Ἡ ἑλληνικὴ μεγαλοδωρία εἶνε μοναδική· ἀτυχῶς ἡ ἐκλογή τοῦ σκοποῦ, δι' ἣν διατίθενται αἱ δαπάναι δὲν νομίζω, ὅτι ὑπῆρξε πάντοτε ἐπιτυχῆς, διότι φρονῶ, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἡδύνατο νὰ προσδεύσῃ ἀσυγκρίτῳ λόγῳ πλειότερον, ἐὰν αἱ Ἀθῆναι ἀπέκτων μὲν πολλὰ τῶν καλλιμαρμάρων κτιρίων, ὀλίγον βραδύτερον, ὁ δ' ἑλληνικὸς τύπος ἐβελτιούτο ἐνωρὶς διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἐχόντων τὰ πρὸς τοῦτο ἠθικὰ καὶ ὕλικὰ μέσα.

Ἐν τούτοις ἔχουσι τινὲς ἔτι προκατάληψιν κατὰ τοῦ τύπου καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, — ἰδίως οἱ μὴ δαπανῶντες χάριν τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν τόσα πολλὰ, ὥστε νὰ δικαιῶνται καὶ εἰς ἀξιώσεις κρείττονος τύπου· εἰς τὴν περὶ τοῦ πολυτιμωτάτου τούτου συνταγματικοῦ δικαιώματος ἀδικον ταύτην κρίσιν, δὲν θέλω ν' ἀντιτάξω τὴν ἐμὴν γνώμην, ἥτις στερεῖται αὐθεντίας. Παραλείπων τὰς γνώμας τῶν θεωρητικῶν συγγραφέων, ἀναφέρω τὴν τοῦ Γκιζῶ, ὅστις εἰς τ' ἀποφθέγματα του ἐκφράζει ζωηρὰν μεταμέλειαν, διότι καὶ ὡς ὑπουργὸς καὶ ὡς πρωθυπουργὸς ἐν Γαλλίᾳ εἶχε προκαλέσει καταδιωγμοὺς τοῦ τύπου. Ὁ Τοκκεβίλ εἶπεν, ὅτι ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθεροτυπίαν, μᾶλλον ἔνεκεν τῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα ἐμποδίζει, παρὰ διὰ τὰ καλὰ, τῶν ὁποίων γίνεται αἰτία.

Ὁ αἰμίμηστος Διομήδης Κυριακὸς ἔλεγεν, ὅτι: «ἔχει μὲν ἀτοπήματα ὁ ἐλεύθερος τύπος, ἐνίοτε δὲ καὶ δεινὰ ἐπὶ τῆς τῶν ἀτόμων ὑπολήψεως, ἀλλὰ τὰ πλεονεκτήματα αὐτοῦ εἰσὶν ἀναντιρρήτως ὑπέρτερα».

Κατὰ δὲ τὴν ὠραίαν τοῦ Μίλτωνος εἰκόνα, ὁ τύπος ἀφιέμενος ἐλεύθερος διδάσκει τοὺς πάντας, ἀλλὰ, καταδιωκόμενος, ὁμοιάζει τὸν Κᾶδμον, διότι τότε σπεῖρει ὀδόντας δράκοντος, οἵτινες μεταβάλλονται εἰς ἐνόπλους ἀνδρας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1886.